

مجله علمی - پژوهشی دانش حسابداری مالی

دوره سوم، شماره ۴، پیاپی ۱۱، زمستان ۱۳۹۵، صفحه‌های ۴۳-۶۴

بررسی رابطه بین تغییرات سطح افشای مسائل اجتماعی و زیست محیطی با شاخص‌های سودآوری با استفاده از شاخص KLD

حسین شفیعی*

دانشجوی دکتری حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)، گروه حسابداری، اصفهان، ایران

احمد خدامی‌پور

دانشیار حسابداری، دانشگاه شهید باهنر کرمان

محسن دستگیر

استاد حسابداری و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)

چکیده

امروزه علاوه بر اطلاعات مالی ارائه شده، گروه‌های مختلف، متقاضی اطلاعات مازاد دیگری در زمینه‌ی اطلاعات غیر مالی می‌باشند. این گروه‌ها، خواهان اطلاعات متفاوتی در زمینه نیروی کار و مسائل مرتبط با محیط زیست می‌باشند. انجام امور مرتبط با این مسائل توسط شرکت‌ها، و افشای آن برای استفاده‌کنندگان، هزینه‌هایی را به شرکت‌ها تحمیل، و منافی را نیز برای آن‌ها به همراه دارد. این پژوهش با هدف بررسی رابطه بین تغییرات سطح افشای مسائل اجتماعی و زیست محیطی، بر شاخص‌های سودآوری، انجام شده است. این پژوهش به روش شبه تجربی با استفاده از داده‌های مستخرج از صورت‌های مالی برای سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۳ انجام گرفته است. برای آزمون فرضیه‌ها از مدل رگرسیون چندگانه در قالب داده‌های تابلویی استفاده شده، و با روش اثرات ثابت مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. به منظور سنجش مسئولیت اجتماعی و زیست محیطی شرکت‌ها از شاخص KLD استفاده شده است. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های این پژوهش نشان داد، تغییرات در میزان افشای مسئولیت اجتماعی و زیست محیطی با ابعاد ارزیابی عملکرد مالی و نسبت سود عملیاتی به فروش رابطه دارد. علاوه بر موارد یاد شده، نتایج آزمون فرضیه‌ها نشان داد، تغییرات مسئولیت‌پذیری اجتماعی با نرخ بازده حقوق صاحبان سهام و نرخ بازده خالص ثروت بکار گرفته شده رابطه معناداری دارد.

واژگان کلیدی: افشا، شاخص‌های سودآوری، مسئولیت اجتماعی و زیست محیطی

* تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۱۰/۵ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۵/۹/۲۶

نویسنده عهده‌دار مکاتبات: hossein.shafii@gmail.com

۱- مقدمه

با افزایش آگاهی‌های عمومی به تدریج توقعات از گزارشگری غیرمالی نیز افزایش یافته است و انتظار می‌رود فشارهای جامعه، به انسجام گزارشگری غیرمالی منجر شود (حاجیان‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۴). تغییرات در دیدگاه‌های اجتماعی حسابداری با رشد دانش اطلاعات و روش‌های مقداری و علوم رفتاری ترکیب می‌شود تا با شتاب، حرفه حسابداری کنونی را تحت تأثیر قرار دهد. بنا بر شواهد موجود، بیشتر دارایی‌های شرکت‌های موفق را، دارایی‌های نامشهودی چون سرمایه انسانی تشکیل می‌دهند. با این حال، تعداد کمی از شرکت‌ها، اطلاعات تفصیلی راجع به این منابع منتشر می‌کنند (حساس یگانه و همکاران، ۱۳۹۳). همواره استفاده‌کنندگان از اطلاعات مالی خواهان اطلاعات متفاوتی در ابعاد مختلف عملکرد شرکت می‌باشند و گروه‌های مختلف کارگری و حافظان محیط زیست، فشارهای متفاوتی را در جهت ارائه اطلاعات کاربردی در زمینه‌های مختلف به شرکت‌ها وارد می‌نمایند. این موضوع سبب پیدایش جنبه‌های جدیدی در گزارشگری مالی و غیر مالی شرکت‌ها تحت عنوان مسئولیت اجتماعی و زیست محیطی شرکت‌ها گردیده است.

مسئولیت شرکت‌ها در رابطه با اجتماع و محیط زیست به نقش شرکت‌ها در جامعه پرداخته و تأکید مجددی بر نقش حسابداری به عنوان یگانه راه‌حل برای محاسبه هزینه‌هایی که شرکت‌ها، و واحدهای تجاری به محیط پیرامونی خود وارد می‌کند، عمل می‌کند. حسابداری اجتماعی از دیدگاه سنتی که تنها وظیفه واحد تجاری را ایجاد سود برای سهامداران می‌دانست، فاصله گرفته و واحدهای تجاری را برای هزینه‌هایی که به محیط زیست تحمیل می‌کنند، مسئول می‌شناسد. (حیدریور، ۱۳۹۲). در برخی موارد عدم توجه به محیط زیست و آسیب‌های وارده شرکت‌ها به آن منجر به عکس‌العمل شدید گروه‌های مختلف شده است، که از آن جمله می‌توان کاهش تقاضا برای خرید محصول و یا مرجوع نمودن کالاهای خریداری شده و یا تشکیل گروه‌های مختلف تحصن‌کننده بر علیه فعالیت شرکت گردیده است. در مواردی، همانند آلودگی‌های نفتی که شرکت‌ها مقصر دانسته شده‌اند، سهامداران اقدام به فروش سهام و تشکیل صف عرضه سهام نمودند که این امر باعث افت شدید بازار سهام شرکت‌های نفتی گردید. علاوه بر این، در مواردی که قوانینی بر علیه نیروی کار وضع گردیده است (به عنوان مثال تغییرات قانون کار در کشور فرانسه در سال ۲۰۱۶) منجر به اقدامات اقشار مختلف کارگری و اعتراضات گسترده در این زمینه شده است. مجموعه این اقدامات سبب کاهش سهم بازار شرکت‌های دارای سهم مسئولیت اجتماعی و زیست محیطی پایین گردیده و به دنبال آن سبب تحمیل هزینه‌های قابل توجه به شرکت‌ها گردیده است.

قبلاً محققانی همچون فریدمن^۱، ۱۹۷۰، آپرل^۲، ۱۹۸۵، ویلیامز^۳، ۱۹۹۷ و جنسن^۴، ۲۰۰۲ در اقتصاد نئوکلاسیک سنتی بیان کردند که از نظر تئوریک، استراتژی‌های مسائل مرتبط با اجتماع

و محیط زیست شرکت‌ها، در دنیای رقابتی امروز به طور غیر ضروری هزینه‌های شرکت را افزایش می‌دهد، در نتیجه زیان رقابتی در مقابل رقابت کنندگان ایجاد می‌کند. برامر^۵ و میلینگتون^۶ از منظر تئوری نمایندگی، نشان داده‌اند که به کار بردن منابع ارزشمند شرکت برای استراتژی‌های عملکرد اجتماعی مثبت، بیشتر از این‌که منابع مالی برای سهام‌داران داشته باشد، برای مدیران منفعت دارد (حیدرپور، ۱۳۹۲: ۲۷). هم‌چنین شفافیت کم و پایین اطلاعات مالی شرایطی را فراهم می‌سازد که تصمیم‌گیری را برای سرمایه‌گذاران مشکل کرده و آن‌ها را با شرایط ابهام مواجه می‌سازد (ملکیان و نصیری، ۱۳۹۴). حال با توجه به پیچیدگی و نیازهای جامعه امروزی و قوانین و ارزش‌های تعیین شده از سوی جامعه که تبعیت از آن‌ها و احترام گذاشتن به خواسته‌های جامعه بشری می‌باشد، این انتظار وجود دارد که تغییر در ابعاد مسئولیت اجتماعی و زیست محیطی شرکت‌ها در کشور ایران نیز همانند بسیاری از کشورهای درحال توسعه، هزینه‌های قابل توجهی را از بیرون به شرکت تحمیل و یا بر سودآوری شرکت‌ها تاثیر قابل ملاحظه‌ای داشته باشد. با توجه به این موارد، انجام پژوهش درباره افشای مسائل زیست محیطی و اجتماعی و تاثیراتی که این موارد می‌توانند بر ابعاد مختلف عملکرد شرکت‌ها داشته باشند، همواره این سوال را به ذهن می‌آورند:

تاثیر توجه به مسائل اجتماعی و زیست محیطی توسط شرکت‌ها و افشای این مسائل در متن و یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی، چه تاثیری می‌تواند بر ابعاد مختلف عملکرد شرکت، در جنبه‌های مالی داشته باشد؟

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

پژوهش‌های انجام شده در سال‌های اخیر، منجر به انتقاد پیرامون چارچوب گزارش‌گری مالی سنتی و توانایی آن برای فراهم کردن صورت کاملی از فعالیت‌های شرکت و ادای

پاسخ‌گویی آن شد. شواهد تجربی نشان می‌دهد که گروه‌های مختلف در جامعه، متقاضی اطلاعات پاسخ‌گویی زیست محیطی و اجتماعی هستند و برخی بر گزارش‌های شرکت برای آگاهی از فعالیت‌های سازمان تکیه می‌کنند (طالب‌نیا، علی‌خانی و مران‌جوری، ۱۳۹۱). گزارش‌گری زیست محیطی و اجتماعی ابزاری جهت پاسخ‌گویی و حساب‌دهی شرکت‌ها در قبال عملکرد خویش است. گزارش‌ها باید اطلاعات بی‌طرفانه‌ای فراهم کنند که به ذینفعان اجازه دهد تا برآورد قابل اطمینانی از عملکرد زیست محیطی و اجتماعی سازمان داشته باشند (گری^۷، ۲۰۰۶: ۸۰۳). از سوی دیگر، هدف شرکت‌ها از رویکرد حداکثرسازی سود در گزارش‌گری مالی سنتی به رویکرد مسئولیت اجتماعی در گزارش‌گری زیست محیطی و اجتماعی تغییر یافت. دلایل مختلفی برای تغییر نقش شرکت‌ها از مفهوم کلاسیک به رویکرد مسئولیت اجتماعی وجود دارد. سازمان‌ها از سویی ثروت و فرصت‌های شغلی برای جامعه ایجاد می‌کنند، و از سوی دیگر محیط زیست را آلوده و تخریب و سلامت انسان و تنوع زیستی جهان را تهدید می‌نمایند (ابدور روف^۸، ۲۰۱۱: ۱۹). از این‌رو مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، توجه جامعه جهانی را به خود جلب کرد که می‌تواند، به عنوان مدیریت تضاد بالقوه منافع بین ذینفعان مختلف در رابطه با مسائل اقتصادی، زیست محیطی، اجتماعی و اخلاقی بیان شود (چنگ، تن، اهن و ژانگ^۹، ۲۰۰۹: ۴۰۱).

موضوع بهره‌مندی از منابع اجتماعی و زیست محیطی و آثار زیانبار استفاده از این منابع برای نسل بشر و نسل‌های آتی همواره موضوع مورد بحث جوامع امروزی و بویژه طرفداران محیط زیست است. توجه گروه‌های مختلف و مفهوم بازخواست‌پذیری^{۱۰} در زمینه مسئولیت اجتماعی و زیست محیطی برای شرکت‌ها منجر به ایجاد منافع متفاوت و هزینه‌های گوناگونی شده است. برخی از شرکت‌ها با مفاهیمی همچون حمایت از محیط زیست و یا نیروی کار سعی در انجام تبلیغات مثبت و در پی آن کسب سود بیشتر اقدام می‌نمایند. از سوی دیگر شرکت‌های دارای عملکرد منفی اجتماعی و زیست محیطی سعی در پنهان‌سازی و عدم ارائه اطلاعات، در زمینه آسیب‌های اجتماعی و زیست محیطی دارند (به عنوان مثال میزان انتشار گازهای گلخانه‌ای و یا مصرف انرژی‌های فسیلی). زیرا با انتشار این اطلاعات ممکن است، شرکت‌ها اقبال عمومی را از دست داده و در پی آن فروش شرکت کاهش یابد و یا حتی ممکن است، متحمل برخی هزینه‌های سیاسی شوند. علاوه بر موارد فوق در سال‌های اخیر که قانون مالیات بر ارزش افزوده وضع و اجرایی شده، شرکت‌های آلاینده موظف به پرداخت مالیاتی معادل یک درصد مبلغ فروش مازاد بر مالیات بر ارزش افزوده به عنوان جریمه می‌گردند. بنابراین، مدیران در صدد افشای اقدامات مثبت و عدم بیان حقایق پیرامون مشکلات محیط زیست، می‌باشند.

پژوهش‌های بسیاری در ایران و سایر کشورها در مورد مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها انجام شده است، و بر اساس بررسی‌های صورت گرفته، برخی از پژوهش‌هایی که در این زمینه در خارج و داخل کشور انجام پذیرفته عبارتند از:

در مطالعه‌ای که توسط ماهونی و رابرتز^{۱۱} (۲۰۰۷) انجام گرفته است، وجود رابطه‌ی مثبت و معنی‌دار بین عملکرد زیست محیطی و عملکرد مالی سازمان‌ها، گزارش شده است. بعلاوه، نتایج این پژوهش نشان دهنده‌ی وجود رابطه‌ی مثبت و معنی‌دار بین عملکرد اجتماعی و مالکیت شرکتی سازمان‌هاست. سرویس و تامایو^{۱۲} (۲۰۱۳)، به بررسی تأثیر مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها در ارزش شرکت، نقش آگاهی مشتری پرداختند. آن‌ها دریافتند که مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها با ارزش شرکت رابطه مثبت دارد، و برای شرکت با آگاهی مشتری بالا، به عنوان یک عامل تنظیم کننده، برای هزینه‌های تبلیغاتی است. بلو و مکا^{۱۳} (۲۰۱۵) در مقاله‌ای با عنوان حسابرسی مسئولیت اجتماعی (در بخش بانکداری البانی) به بررسی عوامل تاثیرگذار بر میزان افشای مسئولیت اجتماعی پرداخته و نتیجه می‌گیرند که عوامل درون سازمانی همانند وجود کمیته حسابرسی و حسابرسی داخلی، ساختار هیات مدیره و سهامداران و همچنین عوامل مالی مانند میزان سود هر سهم و نسبت‌های سودآوری با میزان مسئولیت اجتماعی و سطح افشای آن رابطه معناداری دارند. علاوه بر این، در مواردی که میزان بازدهی شرکت‌ها در مقایسه با سال‌های قبل کاهش یافته، شاخص مسئولیت اجتماعی نیز کاهش قابل ملاحظه‌ای داشته است. موهانگا^{۱۴} (۲۰۱۶) به بررسی نحوه گزارش‌گری مسئولیت اجتماعی و تأثیرات آن در شرکت‌های نفتی چند ملیتی بر کشورهای کمتر توسعه یافته پرداخته و بیان می‌دارد: شرکت‌های بزرگ‌تر در جهت حفظ مشروعیت عملکرد خود و کسب منافع مالی در مقایسه با شرکت‌های کوچک‌تر، مسئولیت اجتماعی را بهتر و بیش‌تر افشا می‌نمایند و در کشورهایی که این مهم به وقوع پیوسته، تولید ناخالص ملی نیز رشد قابل ملاحظه‌ای داشته است. لی و مورو^{۱۵}

(۲۰۱۶) به بررسی رابطه بین مسئولیت اجتماعی و عملکرد مالی پرداخته‌اند. نتایج کسب شده از تحقیق ایشان نشان داد رابطه مستقیم و مثبتی بین مسئولیت اجتماعی و شاخص‌های عملکرد مالی (نرخ بازده حقوق صاحبان سهام، نرخ بازده دارایی‌ها و کیوتوبین) وجود دارد.

در سال‌های اخیر در کشور ایران نیز توجه به محیط زیست و ابعاد آن و همچنین نحوه استفاده و بکارگیری نیروی کار، اهمیت ویژه‌ای یافته است، این امر منجر به انجام بررسی‌های متفاوتی پیرامون این موضوع در ابعاد مختلف گردیده که در زیر به برخی از آن‌ها در زمینه مالی اشاره شده است.

بنی مهد و همکاران (۱۳۸۸) به بررسی ارتباط بین عملکرد زیست محیطی و عملکرد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار پرداختند. نتایج پژوهش ایشان نشان می‌دهد شاخص عملکرد زیست محیطی ارتباط معنی‌داری با شاخص عملکرد مالی ندارد. همچنین، نوع صنعت بر ارتباط بین عملکرد زیست محیطی و عملکرد مالی شرکت تاثیر گذار است. سرفراز (۱۳۹۲)، به رابطه بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و هزینه سرمایه‌ی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته است. یافته‌های پژوهش وی نشان می‌دهد که مسئولیت‌پذیری اجتماعی رابطه معکوس و معناداری با هزینه سرمایه (نرخ بازده مورد انتظار سرمایه گذاران) دارد و همچنین بین متغیر مستقل مذکور و هزینه بدهی هیچ رابطه معناداری یافت نشده است. شادمانی، شاهی‌زاده قبادی و شادمانی (۱۳۹۱)، در مقاله‌ای با عنوان مسئولیت اجتماعی شرکت: نقش کلیدی مدیریت منابع انسانی به این نتیجه رسیدند که هر چند هدف اصلی سازمان‌ها، افزایش کارایی و کسب سود است، ولی در عصر اطلاعات و جهانی سازی برای دستیابی به موفقیت، باید به انتظارات اجتماعی و احکام اخلاقی، واکنش مناسب نشان داد، و به بهترین شکل این گونه انتظارات را با اهداف اقتصادی سازمان تلفیق کنند تا دستیابی به اهداف بالاتر و والاتری را امکان‌پذیر سازند. جلیلی و قیصری (۱۳۹۳) به بررسی رابطه بین مسئولیت‌های اجتماعی شرکتی و کیفیت سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته و نشان دادند بین مسئولیت‌های اجتماعی شرکتی و مدیریت سود رابطه مثبت غیر معنادار وجود داشته و در مدل وجوه نقد عملیاتی غیرعادی و مدل هزینه‌های اختیاری غیرعادی بین مسئولیت‌های اجتماعی شرکتی و کیفیت سود رابطه معناداری وجود دارد. نتایج پژوهش حیدریور و قرنی (۱۳۹۴) در خصوص تاثیر حسابداری زیست محیطی بر شاخص‌های مالی و عملیاتی شرکت‌های تولیدی نشان داد که حسابداری زیست محیطی بر شاخص‌های مالی و عملیاتی شرکت‌ها شامل میزان تولید شرکت‌های تولیدی، میزان کاهش ضایعات، کمک‌های بلاعوض فنی برون سازمانی به شرکت‌های تولیدی، نوع کالاهای تولید شده و نسبت بدهی خدمات به کل بدهی‌های شرکت تاثیرگذار است.

به طور کلی، مطالعات تجربی که رابطه‌ی بین عملکرد اجتماعی و عملکرد مالی را مورد توجه قرار داده‌اند، به نتایج متفاوتی دست یافته‌اند.

پس از بررسی مساله پژوهش و مطالعات مقدماتی ادبیات موضوعی و شناسایی کاستی‌های موجود درباره جواب‌های ممکن، فرضیه‌های زیر تدوین شده‌اند:

فرضیه اول: بین میزان تغییرات افشای مسئولیت اجتماعی و زیست محیطی شرکت‌ها با عملکرد مالی شرکت‌ها، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم: بین میزان تغییرات افشای مسئولیت اجتماعی و زیست محیطی شرکت‌ها با نسبت سود عملیاتی به فروش آن‌ها، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه سوم: بین میزان تغییرات مسئولیت اجتماعی و زیست محیطی شرکت‌ها با نرخ بازده سرمایه بکارگرفته شده آن‌ها، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه چهارم: بین میزان مسئولیت اجتماعی و زیست محیطی شرکت‌ها و نرخ بازده خالص ثروت بکار گرفته شده آن‌ها، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

۳- روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از یک‌سو نوعی پژوهش همبستگی چندگانه و از سوی دیگر نیز نوعی پژوهش پس رویدادی یا شبه تجربی محسوب می‌گردد. جامعه آماری این پژوهش کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار ایران می‌باشد که از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۳ در بورس فعال بوده‌اند. به منظور انتخاب نمونه از روش نمونه‌گیری حذفی استفاده شده، شرایط انتخاب نمونه به صورت حذفی عبارتند از:

۱. قبل از سال ۱۳۸۰ در بورس پذیرفته شده باشند.
۲. بانک‌ها و شرکت‌های سرمایه‌گذاری‌ها و بیمه‌ها نباشند.
۳. پایان سال مالی آن‌ها پایان اسفند ماه باشد.

۴. داده‌های مورد نیاز این پژوهش در دسترس باشد.

۵. در طی این دوره از بورس اوراق بهادار حذف نشده باشند.

پس از اعمال محدودیت‌های بالا از ۳۸۵ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در پایان سال ۱۳۷۹، تعداد ۷۹ شرکت به عنوان نمونه آماری باقی ماندند که در قالب ۱۰۲۷ سال پژوهش شامل بسیاری از اقلام حسابداری مندرج در صورت‌های مالی حسابرسی شده شرکت‌ها می‌باشد، داده‌های مورد نیاز از صورت‌های مالی و یادداشت‌های پیوست همراه صورت‌های مالی موجود در سایت‌های مدیریت پژوهش، توسعه و مطالعات اسلامی وابسته به سازمان بورس و اوراق بهادار و لوح‌های فشرده سازمان بورس و اوراق بهادار به صورت دستی استخراج شده‌اند.

به منظور بررسی میزان افشای مسائل مرتبط با اجتماع و محیط زیست به عنوان متغیر مستقل، از معیارهای ارزیابی شاخص KLD^{۱۶} که برای شرکت‌های آمریکایی به کار برده می‌شود، استفاده شده است.

۳-۱- متغیرهای پژوهش و روش محاسبه آن‌ها

متغیر مستقل: تغییرات افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی و زیست محیطی شرکت (ΔESG) که شامل تغییرات در ابعاد افشای: مشارکت اجتماعی (COM)، روابط کارکنان (EMP)، محیط زیست (ENV) و محصولات (PRO) می‌شود. برای ارزیابی متغیرهای مستقل از تجزیه و تحلیل محتوا استفاده شده است. برای افشای هر مورد در یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی در هر بعد، در صورت وجود عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر در نظر گرفته شده است. ارزش کلی افشای مسائل مرتبط با اجتماع و محیط زیست شرکت‌ها از جمع ارزش جزئی ابعاد مثبت مسئولیت اجتماعی و زیست محیطی شرکت‌ها منهای جمع ابعاد منفی مسئولیت اجتماعی و زیست محیطی شرکت‌ها بر اساس شاخص KLD بدست آمده است و از فرمول زیر محاسبه شده است (میشرا^{۱۷} و همکاران، ۲۰۱۱: ۱۴ و ۳۷):

$$ESG_t = COM_t + PRO_t + EMP_t + ENV_t$$

$$\Delta ESG_t = \Delta ESG_t - \Delta ESG_{t-1}$$

موارد مثبت در بعد مشارکت اجتماعی (COM) عبارتند از: ۱- کمک‌های خیریه، ۲-

کمک‌های نو آورانه (کمک به سازمان‌های غیر انتفاعی، مشارکت در طرح‌های عمومی)، ۳-

کمک به کشورهای خارجی، ۴- پشتیبانی برای تهیه مسکن در مناطق محروم، ۵- حمایت

برای آموزش و ۶- حامیان مالی برای فعالیت ورزشی

بعد منفی مشارکت اجتماعی (COM) عبارت است از: اثر منفی اقتصادی (تعطیلی کارخانه)

موارد مثبت در بعد روابط کارکنان (EMP) عبارتند از: ۱- به اشتراک گذاشتن سود نقدی، ۲- مالکیت سهم کارکنان، ۳- به اشتراک گذاشتن اطلاعات، ۵- مزایای بازنشستگی، ۶- ایمنی و بهداشت کارکنان، ۷- آموزش کارکنان و ۸- مزایای غیر نقدی برای کارکنان

موارد منفی در بعد روابط کارکنان (EMP) عبارتند از: ۱- ضعف بهداشت و ایمنی (شرکت متحمل جریمه یا مجازات قابل توجه مدنی به دلیل نقض عمده استاندارد سلامت و ایمنی کارکنان شده)، ۲- کاهش نیروی کار و ۳- ضعف در مزایای بازنشستگی (کسری بودجه بازنشستگی)

موارد مثبت در بعد محیط زیست (ENV) عبارتند از: ۱- انرژی پاک (صرفه جویی در مصرف سوخت)، ۲- کنترل آلودگی هوا و کاهش گاز گلخانه‌ای، ۳- ساخت محصول مطابق با محیط زیست، ۴- استفاده از مواد بازیافتی برای ساخت محصول، ۵- دریافت جایزه در زمینه محیط زیست و ۶- جبران خسارت به محیط زیست

موارد منفی در بعد محیط زیست (ENV) عبارتند از: ۱- تولید زباله های خطرناک، ۲- پرداخت جریمه به دلیل نقض مدیریت زباله، ۳- جریمه به دلیل آلودگی هوا و ۴- استفاده از مواد شیمیایی کاهش دهنده آزون

موارد مثبت در بعد ویژگی محصولات (PRO) عبارتند از: ۱- کیفیت محصول، ۲- ایمنی محصول، ۳- پژوهش و توسعه و ۴- خدمات پس از فروش

موارد منفی در بعد ویژگی محصولات (PRO) عبارتند از: ۱- پرداخت جریمه در مورد ایمنی محصول و ۲- پرداخت جریمه برای فعالیت‌های تبلیغاتی

متغیر وابسته: برای فرضیه‌های یک تا چهار پژوهش متغیرهای وابسته مورد بررسی به ترتیب عبارتند از: عملکرد مالی (CFP)، نسبت سود عملیاتی به فروش (MOI)، نرخ بازده سرمایه (ROE)، نرخ بازده خالص ثروت بکارگرفته شده (ROW)، نرخ بازده دارایی‌ها (ROA) و نسبت سود هر سهم به قیمت سهام (EPS).

متغیرهای کنترلی: برخی پژوهش‌های انجام شده پیشین، هم‌چون مطالعات انجام شده توسط سرویس و تامایو^{۱۸} (۲۰۱۳)، بولتون^{۱۹} (۲۰۱۳) و تیاگو^{۲۰} (۲۰۰۹) نشان دادند که عواملی همانند: ریسک شرکت، اندازه شرکت، طول عمر شرکت و نمره استاندارد شده مسئولیت اجتماعی و زیست محیطی شرکت‌ها و عملکرد محیطی بر حسب نوع صنعت نیز می‌توانند، بر عملکرد مالی شرکت تاثیرگذار باشند. به منظور کنترل این متغیرها بر متغیرهای وابسته مورد بررسی در مدل این پژوهش نیز به عنوان متغیرهای کنترلی مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

با توجه به موضوع پژوهش و فرضیات مطرح شده از پنج مدل رگرسیون استفاده شده است. در تمامی مدل‌ها متغیر مستقل و متغیرهای کنترلی یکسان بوده و فقط متغیر وابسته (DV) برای هر مدل با سایر مدل‌ها متفاوت است. مدل کلی پژوهش به صورت زیر می‌باشد:

$$DV = \beta_0 + \beta_1 \Delta ESG_{it-1} + \beta_2 \Delta DE_{it-1} + \beta_3 IS + \beta_4 AGE_{it} + \beta_5 FS_{it} + \varepsilon_{it}$$

که در آن: DV متغیر وابسته.

β_0 عرض از مبدا و β_i ضرایب رگرسیون.

ΔESG_{it} تغییرات افشای مسائل مرتبط با اجتماع و محیط زیست شرکت‌ها در سال t بر اساس معیارهای KLD.

ΔDE_{it} تغییرات ریسک برای شرکت (نسبت بدهی به حقوق مالکان) در سال t.

IS متغیر مصنوعی استاندارد شده مسائل مرتبط با اجتماع و محیط زیست شرکت‌ها و عملکرد محیطی اجتماعی شرکت‌ها بر حسب صنعت.

AGE_{it} طول عمر شرکت بر حسب سال.

FS_{it} لگاریتم طبیعی اندازه شرکت

ε_{it} خطای مدل.

۴- یافته‌های پژوهش

نتایج آمار توصیفی داده‌ها: به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، ابتدا آمار توصیفی شامل شاخص‌های مرکزی و شاخص‌های پراکندگی مانند انحراف معیار، چولگی و کشیدگی (در جدول (۱) آرایه شده است.

اصلی‌ترین شاخص مرکزی ارائه شده در جدول زیر، میانگین می‌باشد، که بیانگر مرکز ثقل توزیع است. میانگین سطح افشای مسائل مرتبط با اجتماع و محیط زیست شرکت‌ها ۴/۷۰۸ می‌باشد، که نشان می‌دهد در بیشتر شرکت‌های مورد بررسی، سطح افشا حول این نقطه تمرکز یافته است. همچنین میزان پراکندگی سطح افشای مسائل مرتبط با اجتماع و محیط زیست شرکت‌های نمونه ۱/۸۰۶ می‌باشد.

جدول (۱): آمار توصیفی داده‌های پژوهش

اماره	میانگین	انحراف معیار	کمترین مقدار	بیشترین مقدار
متغیر	۰/۲۰۱	۰/۱۳۸	-۰/۱۲۵	۰/۶۹۱
نرخ بازده دارایی‌ها	۰/۲۱۰	۰/۲۵۹	-۰/۲۹۳	۰/۸۹۱
نرخ بازده خالص ثروت بکار گرفته شده	۰/۳۹۱	۰/۸۵۲	-۰/۲۷۱	۰/۷۸۱
نسبت سود هر سهم به قیمت سهام	۰/۱۲۰	۰/۳۰۷	-۰/۰۲۱	۰/۲۵۸
مسئولیت اجتماعی و محیط زیست	۴/۷۰۸	۱/۸۰۶	۱	۱۰
شاخص ریسک	۱/۶۸۷	۲/۵۵۲	۲۸/۵۰۲	۷۴/۶۶۳
متغیر استاندارد شده CSR بر حسب صنعت	۰/۸۵۴	۰/۷۲۹	-۰/۷۴۵	۳/۹۱۸
سن شرکت بر حسب سال	۳۳/۹۲۴	۴/۱۲	۳	۵۹
اندازه شرکت	۱۳/۱۵۷	۱/۵۰۱	۹/۸	۱۸/۴۵
نسبت سود عملیاتی به فروش	۰/۳۲۳	۰/۳۴۴	-۰/۲۲۷	۰/۶۷۱
عملکرد مالی شرکت‌ها	۰/۱۱۴	۰/۲۷۲	-۲/۶۹۵	۰/۲۷۲

نتایج آمار استنباطی داده‌ها و آزمون فرضیه‌ها

به منظور تحلیل داده‌های پژوهش و بررسی مدل‌ها برای بررسی این‌که آیا روش داده‌های تابلویی مناسب است یا خیر؟ از آزمون F لیمر استفاده شد و سپس برای تعیین این‌که روش اثرات ثابت مناسب است یا روش اثرات تصادفی از آزمون هاسمن استفاده شده که نتایج به تفکیک هر فرضیه بر اساس داده‌های مستخرج در ادامه توضیح داده می‌شود:

نتایج حاصل از آزمون فرضیه اول: هدف از آزمون فرضیه اول پژوهش، بررسی رابطه بین میزان تغییرات افشای مسئولیت اجتماعی و زیست محیطی شرکت‌ها با عملکرد مالی شرکت‌ها می‌باشد.

مطابق آنچه در جدول (۲) دیده می‌شود، احتمال آماره به دست آمده برای آزمون F لیمر کمتر از ۵ درصد می‌باشد. بنابراین برای آزمون این مدل، داده‌ها به صورت تابلویی استفاده می‌شود. هم‌چنین، احتمال آماره آزمون هاسمن کمتر از ۵ درصد است که، بیانگر مناسب بودن روش اثرات ثابت می‌باشد.

جدول (۲): نتایج آزمون فرضیه اول

P-Value	آماره t	ضریب	متغیر
۰/۱۶۳	-۱/۸۳	-۰/۵۶۹	عرض از مبدا
۰/۰۲۱	۲/۳۴	۰/۰۰۸	تغییرات افشای مسائل اجتماعی و زیست محیطی
۰/۵۱۶	۰/۲۸	۵/۶*۱۰ ^{-۴}	ریسک
۰/۰۱۵	-۲/۰۷	۰/۰۰۸	ضریب استاندارد شده مسئولیت‌پذیری اجتماعی
۰/۰۱۷	-۳/۰۹	-۰/۰۱۸	سن شرکت
۰/۰۰۳	۲/۷۱	۰/۰۶۲	اندازه شرکت
آماره‌های موزون برآورد مدل:			
۰/۱۸۴			ضریب تعیین مدل
۰/۰۱۸		احتمال آماره F مدل	آماره F مدل
۰/۰۰۰		احتمال آماره آزمون F لیمر	آماره آزمون F لیمر
۰/۰۰۰		احتمال آماره آزمون هاسمن	آماره آزمون هاسمن
۰/۰۶۹		احتمال آماره آزمون والد ریچ	آماره آزمون والد ریچ
۰/۰۷۱		احتمال آماره آزمون والد تعدیل شده	آماره آزمون والد تعدیل شده

در بررسی معنی دار بودن کل مدل، با توجه به این که مقدار احتمال آماره F از $0/05$ کوچک تر می باشد ($0/018$) با اطمینان 95% معنی دار بودن کل مدل تایید می شود. در بررسی معنی داری ضرایب، با توجه به نتایج ارائه شده در جدول (۲)، از آنجایی که احتمال آماره t برای ضریب متغیر ΔESG کمتر از $0/05$ می باشد، بنابراین فرضیه اول مبنی بر رابطه مثبت بین مسئولیت پذیری اجتماعی و عملکرد مالی مدل پذیرفته می شود. همچنین می توان بیان نمود که بین متغیرهای کنترلی عملکرد مالی و تغییرات افشای مسائل اجتماعی و زیست محیطی و اندازه شرکت رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. حال آنکه بین متغیر کنترلی سن شرکت و عملکرد مالی رابطه منفی وجود دارد. ضریب تعیین مدل نیز گویای آن است که $18/4\%$ از تغییرات عملکرد مالی شرکت ها، توسط متغیرهای وارد شده در مدل تبیین می گردد.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه دوم؛ همان طور که پیش از این اشاره شد، برای برآورد ضرایب مدل فرضیه دوم، به منظور تعیین روش داده های ترکیبی از آزمون F لیمر استفاده شده که، نتایج آن در جدول ۳ ارائه شده است. نتیجه آزمون F لیمر نشان می دهد احتمال آماره به دست آمده، برای آماره F کمتر از 5% درصد می باشد. بنابراین برای آزمون این مدل، داده ها به صورت تابلویی استفاده می شود. همچنین احتمال آماره آزمون هاسمن کمتر از 5% درصد است که بیانگر مناسب بودن روش اثرات ثابت می باشد.

نتایج مدل مورد بررسی در جدول (۳) ارائه شده است و با توجه به آنکه مشکل خود همبستگی و ناهمسانی واریانس به صورت توام وجود دارد برای رفع این مشکل از روش خطای استاندارد تعدیل یافته، بابت ناهمسانی واریانس و خود همبستگی، مدل پژوهش تخمین زده شده است.

جدول (۳): نتایج آزمون فرضیه دوم

$MOI_{it-1} = \beta_0 + \beta_1 \Delta ESG_{it-1} + \beta_2 \Delta DE_{it-1} + \beta_3 IS + \beta_4 AGE_{it} + \beta_5 FS_{it} + \varepsilon_{it}$			
P-Value	آماره t	ضریب	متغیر
۰/۰۰۷	-۴/۱۷	-۸۲۱/۳۱۲	عرض از مبدا
۰/۰۰۱	-۲/۴۹	۵۱۶/۱۸	تغییرات افشای مسائل اجتماعی و زیست محیطی
۰/۶۲۵	۰/۱۷	۴۱/۱۸	ریسک
۰/۰۷۱	۱/۹۴	۹۲۷/۴۰۳	ضریب استاندارد شده مسئولیت پذیری اجتماعی
۰/۷۸۳	۰/۲۸	۰/۴۰۸	سن شرکت
۰/۰۰۰	۴/۷۴	۰/۸۹۲	اندازه شرکت
آماره‌های موزون برآورد مدل:			
مدل	تعیین	ضریب	آماره F مدل
			۰/۳۱۶
۰/۰۰۳	احتمال آماره F مدل	۴/۸۶	آماره F مدل
۰/۰۰۰	احتمال آماره آزمون F لیمر	۱۱/۳۲	آماره آزمون F لیمر
۰/۰۰۰	احتمال آماره آزمون هاسمن	۱۶/۷۳	آماره آزمون هاسمن
۰/۰۰۵	احتمال آماره آزمون والد ریچ	۲۱/۲۶۳	آماره آزمون والد ریچ
۰/۰۲۱	احتمال آماره آزمون والد تعدیل شده	۲/۵*۱۰ ^۶	آماره آزمون والد تعدیل شده

در بررسی معنی دار بودن کل مدل با توجه به این که مقدار احتمال آماره F از ۰/۰۵ کوچک تر می باشد (۰/۰۰۳) با اطمینان ۹۵٪ معنی دار بودن کل مدل، تایید می شود. همچنین در بررسی معنی داری ضرایب با توجه به نتایج ارائه شده در جدول ۵، از آن جایی که احتمال آماره t برای ضریب متغیر ΔESG کمتر از ۰/۰۵ می باشد. بنابراین فرضیه دوم پژوهش، مبنی بر رابطه مثبت بین میزان تغییرات افشای مسائل مرتبط با اجتماع و محیط زیست با نسبت سود عملیاتی به فروش پذیرفته می شود. علاوه بر این نیز می توان بیان نمود بین سن شرکت با نسبت سود عملیاتی به فروش رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. ضریب تعیین مدل نیز گویای آن است که ۳۱/۶ درصد از تغییرات نسبت سود عملیاتی به فروش شرکت‌ها، توسط متغیرهای وارد شده در مدل تبیین می گردد.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه سوم؛ فرضیه سوم پژوهش به بررسی رابطه بین میزان تغییرات افشای مسئولیت اجتماعی و زیست محیطی شرکت‌ها و نرخ بازده سرمایه بکارگرفته شده شرکت‌ها پرداخته است. برای بررسی این فرضیه، مطابق آنچه در جدول ۴ دیده می شود، نتیجه آزمون F لیمر نشان می دهد احتمال آماره به دست آمده برای آماره F، کمتر از ۵ درصد می باشد. بنابراین برای آزمون این مدل، داده‌ها به صورت تابلویی استفاده می شود. همچنین

احتمال آماره آزمون هاسمن کمتر از ۵ درصد است که بیانگر مناسب بودن، روش اثرات ثابت می‌باشد.

جدول (۴): نتایج آزمون فرضیه سوم

P-Value	$ROC_{it-1} = \beta_0 + \beta_1 \Delta ESG_{it-1} + \beta_2 \Delta DE_{it-1} + \beta_3 IS + \beta_4 AGE_{it} + \beta_5 FS_{it} + \varepsilon_{it}$ آماره t	ضریب	متغیر
۰/۰۰۰	-۳/۱۱	-۴/۱۱۸	عرض از مبدا
۰/۰۰۴	۳/۵۱	۰/۲۱۸	تغییرات افشای مسائل اجتماعی و زیست محیطی
۰/۱۰۴	-۱/۵۹	-۲/۳*۱۰ ^{-۴}	ریسک
۰/۰۸۶	-۱/۸۱	-۰/۱۰۴	ضریب استاندارد شده مسئولیت‌پذیری اجتماعی
۰/۰۲۶	-۵/۴۳	-۰/۰۲۷	سن شرکت
۰/۰۰۳	۶/۱۹	۰/۱۷۱	اندازه شرکت
			آماره‌های موزون برآورد مدل: ضریب تعیین مدل ۰/۱۹۴
۰/۰۰۰		احتمال آماره F مدل	آماره F مدل ۲۳/۰۹
۰/۰۰۰		احتمال آماره آزمون F لیمر	آماره آزمون F لیمر ۵/۳۶
۰/۰۰۲		احتمال آماره آزمون هاسمن	آماره آزمون هاسمن ۴۱/۳۹
۰/۰۰۴		احتمال آماره آزمون والد ریچ	آماره آزمون والد ریچ ۴/۴۱۷
۰/۰۰۸		احتمال آماره آزمون والد تعدیل شده	آماره آزمون والد تعدیل شده ۳۸۴۶/۶۱

با توجه به نتایج مربوط به بررسی مدل و آزمون‌های آن که در جدول شماره ۴ ارائه شده است. به دلیل آنکه مشکل خود همبستگی و ناهمسانی واریانس به صورت توأم وجود دارد برای رفع این مشکل از روش خطای استاندارد تعدیل یافته بابت ناهمسانی واریانس و خود همبستگی، مدل پژوهش تخمین زده شده است.

در بررسی معنی‌دار بودن کل مدل با توجه به این که مقدار احتمال آماره F از ۰/۰۵ کوچک‌تر می‌باشد (۰/۰۰۰) با اطمینان ۹۵٪ معنی‌دار بودن کل مدل تایید می‌شود. ضریب تعیین مدل نیز گویای آن است که ۱۹/۴ درصد از تغییرات سرمایه به کار گرفته شده شرکت‌ها، توسط متغیرهای وارد شده در مدل تبیین می‌گردد. در بررسی معنی‌داری ضرایب با توجه به نتایج ارائه شده در جدول شماره (۴)، از آنجایی که احتمال آماره t برای ضریب متغیر ΔESG کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد، بنابراین فرضیه اصلی سوم پژوهش مبنی بر رابطه مثبت بین میزان تغییرات متغیر مستقل افشای مسئولیت اجتماعی و زیست محیطی با متغیر وابسته نرخ بازده سرمایه به کار گرفته شده، پذیرفته می‌شود. هم‌چنین می‌توان بیان نمود که بین سرمایه به کار گرفته شده با مسائل مرتبط با سن شرکت رابطه منفی و معنی‌دار و با اندازه شرکت، رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه چهارم: هدف از آزمون فرضیه چهارم، بررسی رابطه بین میزان تغییرات افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها و نرخ بازده خالص ثروت بکار گرفته شده (ارزش بازار سهام شرکت) می‌باشد.

جدول (۵): نتایج آزمون فرضیه چهارم

P-Value	آماره t	ضریب	متغیر
۰/۰۰۰	-۲/۸۴	-۳/۲۸۱	عرض از مبدا
۰/۰۱۱	۲/۵۱	۰/۱۰۷	تغییرات افشای مسائل اجتماعی و زیست محیطی
۰/۰۶۲	۰/۷۱	۵۹*۱۰ ^{-۵}	ریسک
۰/۲۷۱	-۱/۵۸	-۰/۴۱۵	ضریب استاندارد شده مسئولیت‌پذیری اجتماعی
۰/۰۱۷	۳/۳۲	۰/۰۸۳	سن شرکت
۰/۰۰۵	۴/۰۵	۰/۲۹۶	اندازه شرکت
			آماره‌های موزون برآورد مدل
مدل		تعیین	ضریب
			۰/۲۸۱
۰/۰۰۳		احتمال آماره F مدل	آماره F مدل
		۶/۱۷	

آماره آزمون F لیمر	۸/۱۹	احتمال آماره آزمون F لیمر	۰/۰۰۰
آماره آزمون هاسمن	۴۵/۲۸	احتمال آماره آزمون هاسمن	۰/۰۰۱
آماره آزمون والد ریچ	۰/۳۸۲	احتمال آماره آزمون والد ریچ	۰/۰۶۲
آماره آزمون والد تعدیل	۱/۴*۱۰ ^۶	احتمال آماره آزمون والد تعدیل	۰/۰۰۱
شده		شده	

همانند سایر فرضیات نیز برای تعیین روش، ابتدا آزمون F لیمر و هاسمن انجام شده که نتایج آن در جدول شماره (۵) ارائه شده است. احتمال آماره به دست آمده برای آزمون F لیمر، کمتر از ۵ درصد می باشد. بنابراین برای آزمون این مدل، داده ها به صورت تابلویی استفاده می شود. همچنین احتمال آماره آزمون هاسمن کمتر از ۵ درصد است که بیانگر مناسب بودن روش اثرات ثابت می باشد. نتایج برآورد مدل و آزمون های آن در جدول شماره (۵) ارائه شده است.

با توجه به مقدار آماره محاسبه شده مربوط به آزمون والد تعدیل شده و سطح معنی داری آن، فرض صفر این آزمون رد شده و بنابراین مشکل ناهمسانی واریانس وجود دارد. به همین منظور و با توجه به آن که ناهمسانی واریانس وجود دارد برای رفع این مشکل، با استفاده از روش تصحیح وایت، مدل پژوهش تخمین زده شده است. در بررسی معنی دار بودن کل مدل با توجه به این که مقدار احتمال آماره F از ۰/۰۵ کوچک تر می باشد (۰/۰۰۳) با اطمینان ۹۵٪ معنی دار بودن کل مدل تایید می شود. ضریب تعیین مدل نیز گویای آن است که ۲۸/۱ درصد از تغییرات نرخ بازده خالص ثروت بکار گرفته شده شرکت ها، توسط متغیرهای وارد شده در مدل تبیین می گردد.

در بررسی معنی داری ضرایب با توجه به نتایج ارائه شده در جدول شماره (۵)، از آنجایی که احتمال آماره t برای ضریب متغیر ΔESG کمتر از ۰/۰۵ می باشد. بنابراین فرضیه چهارم پژوهش مبنی بر رابطه مثبت بین تغییرات مسئولیت پذیری اجتماعی و نرخ بازده خالص ثروت

بکار گرفته شده، پذیرفته می‌شود. همچنین می‌توان بیان نمود که بین نرخ بازده خالص ثروت بکار گرفته شده با تغییرات میزان افشای مسائل مرتبط با اجتماع و محیط زیست و اندازه شرکت رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

۵- نتیجه‌گیری و پیشنهادها

نتایج کسب شده از این پژوهش نشان می‌دهد، علاوه بر مسائل مالی و مرتبط با عملیات مالی که می‌توانند بر بازده مالی شرکت تاثیر گذار باشند، بین میزان تغییرات افشای مسائل مرتبط با اجتماع و محیط زیست، با ابعاد عملکرد مالی، حاشیه سود عملیاتی، نرخ بازده سرمایه بکارگرفته شده و نرخ بازده خالص ثروت بکارگرفته شده، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. تئوری‌های موجود در زمینه مسائل اجتماعی و محیط زیست، همانند تئوری مشروعیت، تئوری ذی‌نفعان و تئوری نمایندگی نیز تایید کننده این موضوع می‌باشند. یافته‌های این پژوهش با نتایج حاصل از پژوهش‌های صورت گرفته توسط سرویس و تامایو (۲۰۱۳)، موکرچی (۲۰۱۳)، بولتون (۲۰۱۳)، لامرتجان (۲۰۰۶)، ون ده ولده و دیگران (۲۰۰۵)، مارگولیس و والش (۲۰۰۱) مطابقت دارد. این نتایج نشان می‌دهد در ایران نیز شرکت‌ها با توجه به انتظارات و خواسته‌های جامعه پیوسته در صدد ارتقای موقعیت خود در انظار و افکار عمومی و در واقع پذیرش مسئولیت زیست محیطی و اجتماعی می‌باشند و این امر بر عملکرد مالی آن‌ها تاثیرگذار می‌باشد. وجود رابطه بین مسئولیت اجتماعی و زیست محیطی شرکت‌ها سبب می‌شود بارقه‌های امید در زمینه حفظ محیط زیست و دستیابی به استانداردهای جهانی در حفظ محیط زیست نیز در ایران مشاهده شود. البته وجود قوانین و مقررات آمرانه، همانند جرایم مالیات بر ارزش افزوده به دلیل آلایندگی شرکت‌ها بر این موضوع بی‌تاثیر نبوده و سبب بهبود توجه به گزارش‌گری مسئولیت اجتماعی و زیست محیطی در ایران گردیده است. با توجه به روابط متقابل بازدهی مالی و افشای مسائل زیست محیطی و اجتماعی در جنبه‌های مختلف از این رو پیشنهاد می‌شود مدیران در جهت ارتقای شاخص‌های سودآوری توجه بیشتری به مسئولیت‌پذیری اجتماعی داشته باشند. همچنین به سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان توصیه می‌شود که با توجه به میزان تغییرات افشای مسئولیت اجتماعی و زیست محیطی، تصمیمات خود را در مورد شرکت‌ها تعدیل نمایند. علاوه بر این با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش و عدم اجرای حسابداری و گزارشگری اجتماعی به صورت مستقل و مشخص توسط شرکت‌ها، این امر سبب کتمان بسیاری از حقایق موجود در شرکت‌ها در زمینه عملکرد آن‌ها، در ابعاد مالی و رقابتی می‌شود. بنابراین به سازمان بورس اوراق بهادار و کمیته تدوین استانداردها، پیشنهاد می‌شود، شرکت‌ها را از نظر افشای اطلاعات زیست محیطی و اجتماعی ملزم نمایند. فقدان یک شاخص و استاندارد مناسب و یکپارچه در زمینه مسئولیت اجتماعی و زیست محیطی در ایران سبب ارائه گزارش‌هایی به صورت سلیقه‌ای شده، که این امر موجب

می‌شود استفاده‌کنندگان از گزارش‌های مالی نتوانند به مقایسه شرکت‌ها و تصمیم‌گیری در این زمینه بپردازند. در مورد این پژوهش نیز نبود اطلاعات کافی در زمینه مسئولیت اجتماعی و زیست محیطی شرکت‌ها و عدم امکان به کارگیری تمامی اجزای شاخص KLD به عنوان یکی از محدودیت‌های پیش روی این پژوهش بوده و در صورت بکارگیری سایر شاخص‌ها ممکن است نتایج متفاوتی به دست آید. علاوه بر این به بورس اوراق بهادار تهران به عنوان یک نهاد ناظر پیشنهاد می‌شود نسبت به رتبه‌بندی و گزارش وضعیت شرکت‌های فعال در بورس اوراق بهادار، در زمینه عملکرد اجتماعی و زیست محیطی اقدام کند تا کیفیت افشا از نظر موضوع، برای استفاده‌کنندگان از گزارش‌ها و اطلاعات ارائه شده از سوی بورس اوراق بهادار تهران بهبود یابد.

یادداشت‌ها

1- Friedman	11- Mahony & Roberts
2- Aprell	12- Servaes & Tamayo
3- Williams	13- Bello & Mekka
4- Jensen	14- Muhanga
5- Braummer	15- Li & Morrow
6- Millington	16- KLD Index (Kinder, Lydenberg & Domini)
7- Gray	17- Mishra
8- Abdur Rouf	18- Servaes & Tamayo
9- Cheung, Tan, Ahn, Zhang	19- Bolton
10- Accountability	20- Tiago

کتابنامه

۱. بنی مهد، بهمن، طالب نیا، قدرت الله و ازوجی، حسین، (۱۳۸۸)، بررسی رابطه بین عملکرد زیست محیطی و عملکرد مالی، پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی، ۱، (۳): ۱۴۹-۱۷۴.

۲. جلیلی، صابر، قیصری، فرزاد، (۱۳۹۳)، بررسی ارتباط بین کیفیت سود و مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، دانش حسابداری، (۵۷): ۱۴۷-۱۷۰.
۳. حاجیان نژاد، امین، پورحیدری، امید و مهدی بهارمقدم، (۱۳۹۴)، تدوین چارچوبی برای گزارشگری غیرمالی شرکت ها بر مبنای چارچوب مفهومی حسابداری، فصلنامه دانش حسابداری مالی، ۲، (۲): ۷-۳۱.
۴. حساس یگانه، یحیی، رحیمیان، نظام الدین و توکل نیا، اسماعیل، (۱۳۹۳)، بررسی ارزش آفرینی گزارشگری سرمایه انسانی، حسابداری مدیریت، (۲۰): ۱۱-۳۴.
۵. حیدریور، مریم، (۱۳۹۲)، تأثیر مسئولیت اجتماعی شرکت بر توصیه های سرمایه گذاری، پایان نامه کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
۶. حیدریور، فرزانه، قرنی، محمد، (۱۳۹۴)، تاثیر حسابداری زیست محیطی بر شاخص های مالی و عملیاتی شرکت های تولیدی، پژوهش های حسابداری مالی و حسابداری، (۲۶): ۳۹-۵۰.
۷. خوش طینت، محسن، راعی، حمید، (۱۳۸۳)، تاثیر ارائه حسابداری اجتماعی بر تصمیم گیری سرمایه گذاران، فصلنامه بررسی های حسابداری و حسابداری، (۳۷): ۷۳-۹۲.
۸. شادمانی، کبری، شاهی زاده قبادی، آزاده و مریم شادمانی، (۱۳۹۱)، «مسئولیت اجتماعی شرکت: نقش کلیدی مدیریت منابع انسانی»، اولین کنفرانس بین المللی مدیریت، نوآوری و تولید ملی، قم، دانشگاه پیام نور استان خوزستان.
۹. سرفراز، بهمن، (۱۳۹۲)، «بررسی رابطه بین مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت و هزینه سرمایه در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران»، پایان نامه کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد الکترونیکی.
۱۰. طالب نیا، قدرت الله، علی خانی، راضیه و مهدی مران جوری، (۱۳۹۱)، ارزیابی کمیت و ماهیت افشا اطلاعات زیست محیطی و اجتماعی در ایران، مجله بررسی های حسابداری و حسابداری، ۱۹، (۶۹): ۴۳-۶۰.
۱۱. ملکیان، اسفندیار و سیده زهرا نصیری، (۱۳۹۴)، بررسی تاثیر کیفیت اقلام تعهدی و کیفیت افشا بر صرف ریسک بازده، فصلنامه دانش حسابداری مالی، ۲، (۱): ۸۳-۹۹.

12. Abdur Rouf, M. D., (2011), *The Corporate Social Responsibility Disclosure*, Business and Economic Research Journal, 2, (3): 19-32.

13. Abhishek Mukherjee, (2013), *Compulsory Regulation of CSR and Investor Reactions: Evidence from Indian Economy*.

14. Brian Bolton, (2013), *Corporate Social Responsibility and Bank Performance*.

15. Cheung, Y. L., Tan, W., Ahn, H., Zhang, Z. H., (2009), *Does Corporate Social Responsibility Matter in Asian Emerging Markets?*, Journal of Business Ethics, (92): 401-413.
16. Dam, Lammertjan, (2006). "Corporate Social Responsibility and Financial Markets". M.A Dissertation. University of Groningen: 25-28.
17. Frank Li, Reuben Morrow, (2016). Corporate Social Responsibility and Corporate Financial Performance: An Empirical Analysis, <http://ssrn.com/abstract=2768541> .
18. Gray, R., (2006), *Social Environmental and Sustainability Reporting and Organizational Value Creation. Whose Value? Whose Creation?*, Accounting Auditing & Accountability Journal, 19, (6): 793-819.
19. Holtjan Bello, Elvin Mekka, (2015). *Auditing of Corporate Social Responsibility (Case Study- Albanian Banking Sector)*., <http://ssrn.com/abstract=2693840> .
20. Mahoney, Lois & Roberts, Robin, (2007), *Corporate Social and Environmental Performance and Their Relation to Financial Performance and Institutional Ownership: Empirical Evidence on Canadian Firms*". Accounting Forum, 31, (3): 233-253.
21. Margolis, Joshua D., & James P. Walch, (2001), *"Misery Loves Companies : Whether Social Initiatives by Business?"*. Harvard Business School Working Paper Series. No.01-058. Social Enterprise Series, 19, (10).
22. Melo, Tiago, (2009), *Effects of Corporate Social Responsibility on Brand Value*.
23. Mishra, Dev, El Ghouli, Sadok, Guedhami, Omrane, C. Y. Kwok, Chuck, (2011), *Does corporate social responsibility affect the cost of capital?*, Journal of Banking & Finance, 35, (9): 2388-2406.

24.Muhanga, M.I., (2016), *Corporate Social Responsibilities among Oil Extracting Multinational Companies in Least Developing Countries: helping but not developing or helping and developing?*, <http://ssrn.com/abstract=2700613>

25.Servaes, Henri and Ane Tamayo, (2013), *The Impact of Corporate Social Responsibility on Firm Value: The Role of Customer Awareness*, 59: 1045–1061

Archive of SID